

- Mackie, John L. 1977. *Ethics: Inventing Right and Wrong*. Harmondsworth: Penguin.
- McKenna, Michael. 2009. "Compatibilism". *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, <http://plato.stanford.edu/archives/win2009/entries/compatibilism/>.
- Pereboom, Derk. 2001. *Living Without Free Will*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pink, Thomas. 2004. *Free Will: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Timpe, Kevin. 2006. "Free Will". *Internet Encyclopedia of Philosophy*, <http://www.iep.utm.edu/freewill/>.
- van Inwagen, Peter. 1983. *An Essay on Free Will*. Oxford: Clarendon Press.

Matchen som aldrig ägde rum

Kutte Jönsson

Ica bokförlag 2010. 271 sidor ISBN 978-91-534-3445-0

Ständigt matas vi med påståendet att elitidrotten fyller en viktig roll i samhället då idrottarna är viktiga förebilder för ungdomen. Idrotten påstås bidra till de ungas utveckling till ansvarsfulla människor genom att den lär dem att älska fair play och hata fusk samtidigt som den motverkar rasism och leder till en anda av allmän förbrödning. Denna glorifierade bild av idrott, där utövarna ses som "hjältar", ifrågasätts av Kutte Jönsson i essäsamlingen *Matchen som aldrig ägde rum*. Denna bok består av tio kapitel och granskar de etiska aspekterna av bl.a. huliganism, sexism inom idrotten, djuridrott och idrottsnationalism. Boken har fått sitt namn från det idrottsliga justitiemord som drabbade brottaren Ara Abrahamian i semifinalen i 84-kilosklassen vid OS i Peking 2008. I denna match blev Abrahamian bestulen på segern efter att korrumperade domare på ett kriminellt sätt brutit mot brottningsens regelverk och tilldelat motståndaren segern. Och då ett nödvändigt villkor för att en idrottstävling skall ha gått av stapeln är att den utförts i enlighet med regelboken så, menar Jönsson, kan man med fog hävda att denna match aldrig ägt rum! Nedan följer en redogörelse för Jönssons syn på fair play och doping inom idrotten.

FAIR PLAY INOM IDROTTE

För att en idrottstävling skall kunna sägas vara rättvis krävs enbart att den har utförts i enlighet med sitt regelverk. Det är dock inte lika lätt att avgöra vad som menas med "fair play". Enligt Kutte Jönsson är den vardagliga betydelsen av fair play som säger att idrottarna ska vara justa och respektera motståndarna alltför trivial. Kravet på fair play kan nämligen

kopplas till idrottarnas funktion som moraliska förebilder som alltid måste visa prov på "sportsmanship" när de tävlar och som aldrig får bete sig på ett opassande sätt. Denna fixering vid idrottarnas uppträdande har enligt Jönsson sin grund i ett ålderdomligt gentlemannaideal och är en kvarleva från tävlingsidrottens aristokratiska förhistoria på artonhundratalet. Vid denna tidpunkt spelade idrotten en viktig del i noblessens och de högborgerliga ynglingarnas karaktärsdanning vid engelska internatskolor och universitet vilket förklarar de konservativa aspekterna hos fair play-idealet.

Som exempel på ett påstått brott mot fair play nämns David Beckhams agerande i en kvalmatch i fotboll. I denna match drog Beckham avsiktligt på sig ett gult kort som, tillsammans med en varning från en tidigare match, ledde till avstängning i nästa match, som han ändå inte skulle spela, så att han kunde gå in i det kommande mästerskapet utan varningar. Detta agerande ledde till ett kraftigt fördömande från det internationella fotbollsförbundets sida som anklagade Beckham för att ha uppträtt osportsligt. Vad det osportsliga agerandet innebar lyckades de emellertid aldrig närmare precisera! Enligt Jönsson var emellertid Beckhams agerande i sin ordning och kan ses som en del av spelets inre logik och bör tillsammans med, bl.a. filmningar och fejkande skador betraktas som "taktiska regelbrott". Dessa "regelbrott" är inga formella regelbrott utan taktiska överväganden från idrottarnas sida och utgör en slags spelintelligens som bidrar till att sporterna utvecklas. Därmed skiljer de sig från avsiktliga regelbrott som tröjdragningar och "hands" som utgör spelförstörande moment.

På denna punkt håller jag med Jönsson. Idrottsetablissemanget har en besynnerlig benägenhet att betrakta taktiska manövrer som osportsliga. Vidare är man inkonsekvent i sin kritik då man endast indignerar över vissa, men inte andra, taktiska överväganden. Som exempel kan nämnas det ovetta Tommy Svensson fick utstå när han erkände att han uppmanat de svenska spelarna att fejka skador för att erhålla välbehövlig vila och vätska i den fyrtiogradiga Texashettan under kvartsfinalen i VM i fotboll 1994, trots att det både taktiskt och hälsomässigt sett var ett korrekt uppträdande. Å andra sidan ignoreras det "osportsliga" agerande vissa handbollsspelare gör sig skyldiga till när de, med risk att blåsas av för passivt spel, väljer att stoppa upp spelet genom att kasta upp bollen på läktaren för att hindra motståndarna från att göra mål. Trots att detta smarta agerande är lika spelfördröjande som att fejka skador, och dessutom ett sätt att hindra motståndaren från att göra mål, är det få som kritiserar agerandet för att vara osportsligt. Detta visar det underliga med fair play-idealet som har svårt att göra rättvisa av de taktiska inslag som finns inom all idrott. Idrottsetablissemanget verkar ha fått för sig att

idrottarna är konfucianska riddersmän som följer regelboken till punkt och pricka och som aldrig tänjer på vad som är tillåtet för att kunna prestera bättre. Detta är dock osant. Problemet med dessa ålderdomliga fair play-ideal är sålunda att de hindrar idrotten från att utvecklas på såväl det sportliga som det taktiska planet genom sin oförmåga att inse att idrottens etos är föränderlig, där det som var otänkbart igår kan vara okej idag.

DOPINGEN INOM IDROTTE

För Jönsson är dopingmotståndet problematiskt som en följd av att idrottsetablissemangets gränsdragning mellan naturliga och tillåtna preparat och metoder och konstlade och dopingklassade diton i praktiken är omöjlig att upprätthålla. Denna distinktion är nämligen själv konstlad och idrotten har svårt att på ett moraliskt tillfredställande sätt förklara varför bruket av blodmedicinen EPO, men inte höghöjdssträning och boende i höghöjds hus, klassas som doping trots att alla tre leder till ökad syreupptagningsförmåga hos användaren. Det faktum att det ena är ett medicinskt preparat är moraliskt irrelevant, menar han, då alla tre typerna av aktivitet innebär ett avsiktligt manipulerade av syreupptagningsförmågan i syfte att förbättra prestationsförmågan. Ett annat problem är varför idrottsvärlden ger dispens åt aktiva med astmatiska besvär, som Marit Björgen, att använda dopingklassade läkemedel samtidigt som idrottare utan dessa luftrörsnedsetningar avstås för dopingbrott om de ertappas med nämnda preparat. Påståendet att dessa preparat i ena fallet enbart lindrar luftrörsproblemen medan det i andra fall enbart har prestationshöjande effekt är tvivelaktigt. Det är nämligen svårt att veta huruvida ett medicinskt preparat vid sidan av att lindra symptomen även förbättrar prestationsförmågan hos en astmatisk idrottare. Med andra ord anser Jönsson att synen på dopingmedel som onaturliga och i strid med idrottens etos är hycklande då periodvist vistande i höghöjds hus, som inte betraktas som doping, är minst lika onaturligt och konstlat som att bruka medicinska preparat som förbättrar prestationsförmågan.

Jönsson går vidare och kritiserar det sätt som dopingfällda idrottare behandlas vilket inte står i proportion till deras "brott". Enligt honom har de som betraktar dopade som paria som "smutsar ned" idrottens rykte en idealiserad och naiv bild av idrottare som gentlemän vars väg till framgång endast beror på hård träning och näringsrik kost. Denna romantiska bild av elitidrott förklarar vidare varför många känner sig "lurade" när deras favoritidrottare åker fast i ett dopingtest. För Jönsson är dock påståendet att dopade idrottare lurar de idrottsintresserade genom att fuska falsk då den förutsätter att endast ett fåtal idrottare använder prestationshöjande preparat. Den frekventa förekomsten av dopingfall

tyder på att dopingen är en integrerad del av idrottskulturen vilket gör det troligt att de flesta idrottarna dopar sig. Detta för med sig att anklagelsen att den dopade fuskat genom att skaffa sig fördelar gentemot medtävlanden inte håller. Som en följd av detta kan man inte heller säga att doping är orättvist mot de som inte tar prestationshöjande preparat då så gott som alla dopar sig. Snarare menar Jönsson att dopingen kan skapa rättvisa i idrotten genom att bidra till att naturgivna skillnader i idrottslig talang jämnas ut vilket gör att även de som inte gynns i det genetiska lotteriet kan konkurrera i idrottsliga sammanhang. Det faktum att detta förslag strider mot idrottens idé att den mest talangfulle skall belönas med segern stör honom inte. Detta ideal är nämligen elitistiskt och strider mot det moderna samhällets jämlikhetsideal och han undrar varför ojämlikhet ska premieras inom idrotten när det motarbetas i övrigt?

Jag håller med om att fördömandet av idrottare fällda för dopingbrott är skrämmande och inte står i proportion till deras förseelser. Vi behöver bara påminna oss om den förnedrande behandling Ben Johnson fick utstå efter att han fråntagits sitt OS-guld 1988 för att bli varse detta. Den oförsonliga kritik han fick utstå och som var helt oproportionerlig i förhållande till hans "brott" ifrågasätts på ett klockrent sätt av den kanadensiska sprintern Angela Issajenko, själv dopingavstängd i samma veva, i en dokumentär om "Ben Johnson-skandalen". Där hävdar hon att fördömandet av dopade idrottare tappat all rim och reson. Den fränton som användes mot Ben Johnson hade, enligt henne, varit i sin ordning endast om han hade begått ett oförsvarligt och vedervärdigt brott såsom att ha förgripit sig på ett spädbarn. Så var dock inte fallet. Det enda Johnson hade gjort sig skyldig till var att under några veckor av intensiv träning injicerat anabola steroider för att orka med den tunga uppbyggnadsträning som behövs för att bli en framgångsrik sprinter. På denna punkt instämmer jag helt och hållet. Bruket av prestationshöjande preparat är inget att brusa upp sig över. Dessa preparat har blivit en del av idrottarnas vardag och ett sätt att hjälpa idrottarna att prestera bättre i sitt yrke och att likställa den dopingfällde med en allvarlig brottsling är såväl löjligt som som absurt.

Som summering har Kutte Jönsson skrivit en mycket intressant bok där han lyckats visa upp de mindre smickrande sidorna av modern idrott, såsom en hycklande inställning till doping, en ålderdomlig syn på idrottare som förebilder samt en sexistisk attityd till kvinnoidrott. Dessa faktorer hindrar tävlingsidrotten att anpassa sig till det moderna samhällets villkor. Tävlingsidrott är nämligen ett yrke bland alla andra och idrottarna måste ges möjlighet att utvecklas i sitt jobb utan att hycklande ideal sätter käpparna i hjulet för detta. Boken är som helhet välskriven och författaren visar prov på stor kunskap om idrottsetik och

han vrider och vänder på etablerade "sanningar" om idrott. En brist med boken är att de positiva sidorna hos tävlingsidrotten hamnat väl mycket i bakgrunden i förhållande till idrottens mörka sidor. Som en följd av att idrotten även spelar en avgörande roll i mångas liv borde detta beaktats. Framförallt borde Jönsson tagit upp den betydelse idrottsliga "David mot Goliat-situationer", där på förhand underlägsna idrottare från och till besegrar idrottsliga "jättar", såsom det semiprofessionella IFK Göteborgs besegrande av europeiska storlag på åttiotalet, har för mindre nationers självkänsla. I det stora hela är boken dock förträfflig och bör läsas av alla som är intresserade av relationen idrott och moral. Framförallt borde sportjournalister, som tenderar att ha en väl okritisk syn på elitidrott, ta del av bokens innehåll så att de får en mer sansad bild av den moderna idrottens villkor.

NICHLAS JOHANSSON